

ადმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტი

ვარლამ ჩერქეზიშვილის სახელობის ინტერდისციპლინური კვლევების ცენტრი

შესავალი პოლიტიკურ ფილოსოფიაში

შემდგენელი: გიორგი თავაძე

რედაქტორი:

პროფ. ლალი ზაქარაძე (ბათუმის შოთა რუსთაველის სახ. სახელმწიფო უნივერსიტეტი)

რეცენზენტები:

ასოც. პროფ. გიორგი მასალკინი (ბათუმის შოთა რუსთაველის სახ. სახელმწიფო უნივერსიტეტი)

ლაშა ლურსმანაშვილი (ადმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტი)

© გიორგი თავაძე

ISBN 978-9941-8-5005-9 (PDF)

თბილისი

2022

გიორგი თავაძე არის აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტის ფილოსოფიის პროფესორი და ამავე უნივერსიტეტის ვარლამ ჩერქეზიშვილის სახელობის ინტერდისციპლინური კვლევების ცენტრის ხელმძღვანელი. მისი კვლევის სფეროებია: უმაღლესი განათლების ფილოსოფია, ინტერდისციპლინური პოსტკოლონიური კვლევები, სოციალური და პოლიტიკური ფილოსოფია, იდეების ისტორია, ფილოსოფიური გეოგრაფია.

ვარლამ ჩერქეზიშვილის სახელობის ინტერდისციპლინური კვლევების ცენტრის მიერ განხორციელებული სამეცნიერო გამოცემების შესახებ ინფორმაციის მისაღებად ენჯეთ ცენტრის ვებ-გვერდს შემდეგ მისამართზე:

<https://eeu.edu.ge/portfolio/interdisciplinary-centre-publications/>

განსაკუთრებულ მადლიერებას გამოვხატავ რედაქტორისა და რეცენზენტების მიმართ, რომლებმაც მრავალი საგულისხმო შენიშვნა გამიზიარეს და სახელმძღვანელოს გაუმჯობესებაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს.

(ვრცელი) წინასიტყვაობა სტუდენტებისთვის¹

ძვირფასო სტუდენტებო,

ეს წიგნი თქვენთვის შევადგინე და ამიტომ პირველი წინასიტყვაობაც თქვენ გეკუთვნით. ვფიქრობ, ამის გამო ჩემი კოლეგები არ განაწყენდებიან 😊. წიგნი შევადგინე, რათა ლექციების დროს ხელთ მქონოდა ისეთი ტექსტი ქართულ ენაზე, რომელიც თანამედროვე პოლიტიკური ფილოსოფიის აქტუალურ პრობლემებს ასახავდა.

ბევრს ფილოსოფია მოსაწყენ და გაუგებარ საგნად მიაჩნია. მერწმუნეთ, ეს ასე არ არის. ხშირად ამის მიზეზი ცუდად შედგენილ სახელმძღვანელოებში, ან სტუდენტებისთვის იმის სწავლებაშია, რაც ფილოსოფია საერთოდ არ არის. დიდი ალბათობით, მოსაწყენი იქნება ფილოსოფიის ისეთი შესავალი, სადაც არც ერთი ფოტო არ გვხვდება და რომელიც საკვება გაუგებარი ტექსტებით გაუგებარი პრობლემების შესახებ; სადაც არ არის საინტერესო, დამაინტრიგებელი მაგალითები და რომელიც არ გიბიძგებს კამათისა და იდეების გაცვლა-გამოცვლისკენ.

რატომ უნდა ვისწავლოთ ფილოსოფია და რატომ არის ის მნიშვნელოვანი? (პოლიტიკურ ფილოსოფიაზე ქვემოთ ვისაუბრებ 😊). შეიძლება გაგიკვირდეთ, მაგრამ მე მინდა, ამ შეკითხვას პასუხი გავცე სხვა შეკითხვის შემოტანით და ეს შეკითხვაა: „რა არის უნივერსიტეტი?“

მიმაჩნია, რომ ჩვენს სინამდვილეში ყოველთვის არაა გააზრებული, თუ რა არის უნივერსიტეტი. ბევრი მიიჩნევს, რომ ეს ის ადგილია, სადაც ადამიანი ნაცნობებს იძენს, ერთობა, სწავლობს, ბოლოს დიპლომს იღებს და შემდეგ სამსახურს იწყებს (ან უკვე მუშაობს სწავლის დროს და შემდეგ უკეთეს სამსახურს პოულობს 😊).

ჩემი აზრით, ეს უნივერსიტეტის „ვინრო“ გაგებაა. რატომ? იმიტომ, რომ მასში უნივერსიტეტი მხოლოდ სტუდენტური პერსპექტივიდანაა დანახული: ე.ი. აბარებ, სწავლობ, ერთობი და შემდეგ მიდიხარ. ამ პერსპექტივას არსებობის სრული უფლება

¹ რადგან ეს სახელმძღვანელო უშუალოდ საუნივერსიტეტო სივრცეში გამოყენებისთვის შევადგინე, ამიტომაც საჭიროდ ჩავთვალე, უშუალოდ სტუდენტებისთვის მიმემართა. იმედი მაქვს, წინასიტყვაობა იმ მკითხველებისთვისაც საინტერესო იქნება, ვინც ამ სტრიქონების კითხვის მომენტში სტუდენტი არაა.

აქვს და თავის დროზე მეც გავიარე ეს საფეხურები. თუმცა, ჩემი სურვილია, თქვენი ყურადღება გავამახვილო კიდევ ერთ პერსპექტივაზე: ეს იმ ადამიანთა პერსპექტივაა, რომლებიც უნივერსიტეტში „დარჩნენ“ და სხვების სწავლება დაიწყეს (პროფესორ-მასწავლებლები, ანუ აკადემიური პერსონალი). მათ ამ საქმიანობაში ეხმარებიან ადამიანები, რომლებიც თავად არ ასწავლიან, მაგრამ აქტიურად არიან ჩართულნი უნივერსიტეტის მართვაში (ადმინისტრაციული და დამხმარე პერსონალი).

შუა საუკუნეებში, როდესაც ევროპაში პირველი უნივერსიტეტები შეიქმნა, მათ მიზანს ცოდნის გადაცემა წარმოადგენდა. ცოდნას გადასცემდნენ სწავლულები, რომლებმაც გადანყვიტეს, მთელი თავიანთი ცხოვრება სწავლებისთვის და თავიანთი სფეროს მიმართულებით ცოდნის გაღრმავებისთვის მიეძღვნათ. ეს ტრადიცია დღესაც შენარჩუნებულია: როდესაც თქვენ უნივერსიტეტში აბარებთ, თქვენ გასწავლიან ფიზიკოსები, ქიმიკოსები, ისტორიკოსები, მათემატიკოსები, ფილოსოფოსები, სოციოლოგები, ფსიქოლოგები, ეკონომისტები და ა.შ. და ა.შ. – ადამიანები, რომლებმაც გადანყვიტეს, თავიანთი შეგნებული ცხოვრება ცოდნის ამა თუ იმ სფეროს დაუკავშირონ და ამ სფეროში სხვებს ასწავლონ. ასე რომ, იდეალურ შემთხვევაში „ლექტორი“ (სიტყვა, რომელსაც ზოგჯერ საქართველოში, სამწუხაროდ, ირონიულადაც კი იყენებენ ხოლმე) არა მხოლოდ ასწავლის, არამედ, ასევე, იკვლევს კიდევ² ფიზიკას, ქიმიას, ისტორიას, მათემატიკას და ა.შ. იგი იკვლევს და თავისი კვლევის შედეგებს თავის კოლეგებს უზიარებს (როგორც სამშობლოში, ასევე, მის საზღვრებს გარეთ; როგორც თავისი დარგის შიგნით, ასევე, მის გარეთაც), კამათობს მათთან (მე, მაგალითად, ხშირად ვკამათობ ეკონომისტებთან 😊), ცვლის თავის შეხედულებებს, ახლებურად აყალიბებს მათ და ამით მოცემული საკითხის უკეთ გააზრებას უწყობს ხელს. ეს კამათი და აზრთა გაცვლა-გამოცვლა უკვე საუკუნეების განმავლობაში გრძელდება და ყველ პროფესორ-მასწავლებელი ამ დიადი ჯაჭვის მცირე ნაწილია.

ასე რომ, როდესაც თქვენ უნივერსიტეტში მოდიხართ, თქვენ მხოლოდ იმ შენობაში კი არ მოდიხართ, რომელშიც რამდენიმე წლის შემდეგ დიპლომს მიიღებთ, არამედ ხვდებით იმ ადამიანებს, რომლებმაც, როგორც ზემოთ აღვნიშნე, გადანყვიტეს, თავიანთი ცხოვრება ცოდნის გაღრმავებას და მის გადაცემას მიუძღვნან; რომლებიც გარკვეულ შეკითხვებს უკირკიტებენ (როდის გაჩნდა სამყარო? რა არის შავი ხვრელები? თავისუფალი ბაზარია უკეთესი, თუ მისი რეგულირება? რა არის მშვენიერება? რომელია ყველაზე საუკეთესო პოლიტიკური წყობა? რის გამო წარმოიშვა საზოგადოებრივი უთანასწორობა? და ა.შ. და ა.შ.) და განუწყვეტილად კამათობენ და საუბრობენ ერთმანეთში. უნივერსიტეტში ჩაბარებით თქვენ ავტომატურად ხდებით **საუნივერსიტეტო საზოგადოების** წევრები და გეძლევათ უნიკალური შანსი, **მონაწილეობა მიიღოთ ამ დისკუსიაში**, ამ დიალოგში და შეიჭყიტოთ იდეების ამ ლაბირინთში, რომელიც საუკუნეებს ითვლის.

იდეა, რომლის თანახმადაც უნივერსიტეტში ყოფნის პერიოდი – ეს არის ამ უნიკალურ დიალოგში მონაწილეობის მიღების შესაძლებლობა, ეკუთვნის ინგლისელ ფილოსოფოსს, **მაიკლ ოუქშოტს (1901-1990 წწ.)** და ამ საკითხში მე მას სრულიად ვეთანხმები.³ უნივერსიტეტში სწავლის პერიოდი ადამიანს აძლევს შესაძლებლობას,

² ზემოთქმული იმას როდი ნიშნავს, რომ მხოლოდ სწავლება + კვლევა მიმართა კარგ საქმედ და მხოლოდ სწავლების როლს ვაკნინებ. პირიქით, მხოლოდ სწავლებაც კი უაღრესად საპასუხისმგებლო საქმეა.

³ ოუქშოტის ცნობილი წერილი „უნივერსიტეტის იდეა“ ღია წვდომის რეჟიმში განთავსებულია შემდეგ მისამართზე: <https://www.cse.cuhk.edu.hk/>.

უფრო მეტი გაიგოს სამყაროს შესახებ, რასაც იგი მხოლოდ საკუთარი (ვინრო) პროფესიის შესწავლით ვერ შეძლებს. წარმოიდგინეთ ადამიანი, რომელმაც კარგად იცის ეკონომიკის ერთ-ერთი ქვედარგი, მაგრამ წარმოდგენა არა აქვს შავი ხვრელების შესახებ, სუსტად ერკვევა პოლიტიკური სისტემების თავისებურებებში, კარგად არ იცის საკუთარი და უცხო ქვეყნების ისტორია, გაუთვითცნობიერებელია ინფორმაციით მანიპულირების მექანიზმების შესახებ. რამდენად შეძლებს ასეთი ადამიანი, კომპეტენტურად და გააზრებულად ისაუბროს ისეთი პრობლემების შესახებ, რომლებიც მის სფეროს სცდება? იგივე შეიძლება ითქვას ფილოსოფოსზე, რომელმაც მხოლოდ ანტიკური ფილოსოფია იცის; ბიოლოგზე, რომელმაც მხოლოდ უჯრედების სამყარო იცის, ქირურგზე – რომელმაც მხოლოდ ანატომია იცის კარგად და ა.შ. დღევანდელ სამყაროს „ყალბი ახალი ამბების“ (fake news) და „ჭეშმარიტების შემდგომ“ (post-truth) სამყაროსაც უნოდებენ ხოლმე: პოლიტიკური ჯგუფები ერთმანეთს ადანაშაულებენ ყალბი ახალი ამბების გავრცელებასა და ფაქტების გაყალბებაში, ხოლო სოციალურ მედიაში ელვის სისწრაფით ვრცელდება გადაუმონმებელი ინფორმაციები...⁴ განვითარებული ტექნოლოგიების სამყაროში საკმაოდ რთული ხდება ხოლმე ფაქტების დადგენა, რადგან ძალაუფლების ველი ისევე ამრუდებს მათ, როგორც შავი ხვრელი – სივრცესა და დროს.⁵

ვითარება კიდევ უფრო ჩახლართული ხდება იმის გამო, რომ ჩვენი პლანეტა კიდევ უფრო მეტად შეკავშირებული გახდა: გლობალური მასშტაბის მიგრაციები, კლიმატის ცვლილება, ეკონომიკური კრიზისები და პანდემიები ამის ნათელი დადასტურებაა. ამ რთული, ანუ კომპლექსური პრობლემების გასააზრებლად (რომლებიც, გვინდა ეს ჩვენ თუ არ გვინდა, ამა თუ იმ ხარისხით ყველას გვეხება) კომპლექსური და კრიტიკული აზროვნება საჭიროა. ვინრო სპეციალიზაცია და საკუთარი პროფესიის ათვისება მნიშვნელოვანია, მაგრამ სამყაროს გასაგებად ეს საკმარისი არაა. როდესაც უნივერსიტეტს მხოლოდ პროფესიის ათვისების ჭრილში, ან მხოლოდ სარგებლის მიღების მიზნით განიხილავენ (დიპლომი და დასაქმება), ამით მხედველობის მიღმა რჩება უნივერსიტეტის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი შესაძლებლობა (პოტენციალი): გაუფართოოს სტუდენტს თვალსაწიერი, განუვითაროს მას კრიტიკული აზროვნება, დაეხმაროს მას იმ პასუხისმგებლობების გააზრებაში, რომლებიც ჩვენ – ჩვენი ქვეყნის და პლანეტა დედამიწის მოქალაქეებს – ერთმანეთისა და მომავალი თაობების მიმართ გვაქვს.

ამიტომაც, ჩემი აზრით, არ არსებობს უსარგებლო და უმნიშვნელო საგანი უნივერსიტეტში. პრობლემა შეიძლება იყოს ის, თუ როგორ ისწავლება საგანი, მაგრამ არა თავად სასწავლო დისციპლინა. ისტორია გვეხმარება, გავიგოთ, როგორი იყვნენ ადამიანები ადრე და გავიაზროთ, რა ცვლილებები მოხდა ჩვენს სამყაროში, რა შეიცვალა და რა დარჩა იგივე; ფიზიკა და ასტრონომია გვეხმარება, გავიაზროთ, თუ რა პანანინაა ჩვენი პლანეტა უსასრულო სამყაროში, რამაც, ჩემი აზრით, უფრო მეტი მოკრძალებულობისკენ უნდა გვიბიძგოს; ეკონომიკის მეშვეობით ვიგებთ, რატომ წარმოიშვება ფინანსური კრიზისები და როგორ შეიძლება მათთან გამკლავება; სოციოლოგიისა და ანთროპოლოგიის დახმარებით ვიგებთ უამრავ გასაოცარ ფაქტს ჩვენი და განსხვავებული საზოგადოებების შესახებ...

⁴ ამ მოვლენების შესახებ იხ., მაგალითად, <https://mitpress.mit.edu/books/post-truth>, <https://link.springer.com/book/10.1007>, <https://www.routledge.com/Post-Truth-Fake-News-and-Democracy>.

⁵ შავი ხვრელების შესახებ იხ. <https://1tv.ge/news/ra-aris-shavi-khvreli-yvelaferi-rac-unda-vicodet/>.

თქვენ უკვე მიხვდით, რომ ფილოსოფიისკენ მივდივარ 😊. დიახ, ეს ასეა 😊. ფილოსოფია მძლავრად უწყობს ხელს კრიტიკული აზროვნების განვითარებას. ის ისევე ავარჯიშებს ჩვენს აზროვნებას, როგორც რეგულარული ფიზიკური ვარჯიში – ჩვენს სხეულს. რაც შეეხება პოლიტიკურ ფილოსოფიას, ის პრაქტიკული ფილოსოფიის შემადგენელ ნაწილად მიიჩნევა (აქ, ასევე, შედის ეთიკა, ესთეტიკა, სოციალური ფილოსოფია, სამართლის ფილოსოფია და სხვა დარგები) და რადგან ამ წინასიტყვაობას კითხულობთ, ეს იმას ნიშნავს, რომ თქვენ უკვე ხართ მისით დაინტერესებული 😊.

აქვე შევნიშნავ, რომ წინასიტყვაობა გამიგრძელდა, ამიტომ პირდაპირ საქმეზე გადავალ და ქვემოთ გაგიზიარებთ ჩემს რჩევებსა და მოსაზრებებს იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა ვიმუშაოთ ამ სახელმძღვანელოთი:

- **პირველ რიგში, ყურადღება მიაქციეთ უცხო ენას!** დიახ, უცხო ენას! რუსული იმპერიალისტური ორბიტიდან თავის დაღწევისა და ჩვენთვის ევროპის „გახსნის“ შემდეგ ჩვენი ქვეყანა კიდევ უფრო მძლავრად ჩაერთო გლობალურ ნაკადებში. როდესაც მე ბაკალავრიატში თსუ-ში ფილოსოფიას ვსწავლობდი (2003-2007 წწ.), ჯერ კიდევ მაინც უცხო ხილი იყო სტუდენტისთვის საზღვარგარეთ გაცვლით პროგრამებზე სწავლა. უკანასკნელი ათი წლის განმავლობაში ვითარება რადიკალურად შეიცვალა და დღეს უკვე ბევრი სტუდენტი იღებს მონაწილეობას საერთაშორისო მობილობაში გაცვლითი პროგრამების მეშვეობით. ვისაც არ გამოგიცდიათ, მერწმუნეთ, ეს შესანიშნავი შესაძლებლობაა უცხო ქვეყნების კულტურის ათვისების, პიროვნული განვითარებისა და თვალსაწიერის გაფართოებისთვის! (ვისაც გამოგიცდიათ, იმედი მაქვს, დამეთანხმებით 😊) საზღვარგარეთ სწავლა კი რომელიმე ფართოდ გავრცელებული უცხო ენის ცოდნას მოითხოვს ყოველდღიური კომუნიკაციისათვის და ლექციების გასაგებად. განსხვავებული მიზეზების გამო, ყველა სტუდენტი ვერ მიიღებს მონაწილეობას საერთაშორისო მობილობაში, თუმცა უცხო ენის (ევროპულ კონტექსტში განსაკუთრებით ინგლისურის, ფრანგულის, გერმანულის) ათვისება ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან სასწავლო მასალის დიდი მოცულობა სწორედ ამ ენებზე არსებობს, ქართულ ენაზე კი მასალების მოცულობა, როგორც წესი, სამწუხაროდ, საკმაოდ მწირია. მე ხშირად ვაწყდები ხოლმე ფაქტს, რომ ბაკალავრიატის დამამთავრებელ კურსზე მყოფი სტუდენტები ვერ ახერხებენ ტექსტების წაკითხვას ვერც ერთ უცხო ენაზე. ეს ძალიან ცუდია, რადგან 1. ამით სტუდენტი კარგავს შესაძლებლობას, გაეცნოს იმ ინფორმაციას, რომელსაც სხვა საერთაშორისო სტუდენტები იღებენ. შესაბამისად, მისი ცოდნის მოცულობა უფრო მცირეა იმ სტუდენტებთან შედარებით, რომლებიც მასალებს უცხო ენაზე კითხულობენ; 2. პრაგმატულ ენაზე რომ ვისაუბროთ, ასეთი სტუდენტი ნაკლებად კონკურენტულია შრომით ბაზარზე სხვა სტუდენტებთან შედარებით, რომლებიც უცხო ენებს ფლობენ, რადგან ენების ფლობა დღეს შრომით ბაზარზე ერთ-ერთ მნიშვნელოვან კრიტერიუმს წარმოადგენს. ამიტომ უნივერსიტეტში ჩაბარების დღიდანვე განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციეთ უცხო ენების შესწავლას! სრული დამაჯერებლობით შემიძლია გითხრათ, რომ თანამედროვე პოლიტიკური ფილოსოფიის სიღრმისეული ათვისება ინგლისური ენის ცოდნის გარეშე საკმაოდ რთული იქნება. ამიტომაც, დაისახეთ მიზნად, რომ ორ წელიწადში კარგად უნდა კითხულობდეთ ტექსტებს თქვენს დარგში. ეს სრულიად

მიღწევადი მიზანია. ამ წიგნში მე ორიენტაცია ინგლისურ ენაზე ავიღე, შესაბამისად, ყველგან წაანყდებით მითითებას ინგლისურენოვან წყაროებზე.

- **ტექსტის წაკითხვის შემდეგ დარწმუნდით, რომ თქვენივე სიტყვებით შეგიძლიათ ტექსტის ბოლოს მოცემული საკვანძო ცნებების განმარტება.** ეს ძალიან მნიშვნელოვანია. სტუდენტები ხშირად მეუბნებიან ხოლმე: „ტექსტი წავიკითხე“, მაგრამ შემდეგ ბევრ შეკითხვაზე ვერ მპასუხობენ. ეს იმიტომ, რომ ერთია ტექსტის წაკითხვა, ხოლო მეორეა – ტექსტის სწავლა. თუმცა, ტექსტის სწავლა დაზეპირებას არ გულისხმობს, მით უფრო – ფილოსოფიაში! ყოველთვის ეცადეთ, თქვენი სიტყვებით გადმოსცეთ ის, რაც ტექსტია მოცემული. უმჯობესია, ამ დროს შეცდომა დაუშვათ, ვიდრე ზეპირად მოყვეთ ის, რაც ტექსტში წერია, რაც ლექტორმაც იცის და ყველა იმ ჯგუფელმა, ვინც ტექსტი წაკითხა 😊. ყურადღება მიაქციეთ, ასევე, ავტორებს. ყველა ავტორი მნიშვნელოვანია: უნდა ვიცოდეთ, მაგალითად, რომ თომას ჰობსი XVII საუკუნეში მოღვაწე პოლიტიკური ფილოსოფოსი იყო, ხოლო ვივეკანანდა – XIX-XX საუკუნეების მიჯნაზე მცხოვრები ინდოელი ფილოსოფოსი და რელიგიური რეფორმატორი. ყოველთვის შეეცადეთ, რომ **კონკრეტულ** სახელს **კონკრეტული კონტექსტი ან ცნება** დაუკავშიროთ (მაგალითად, როულსი – აშშ, სამართლიანობა; ვივეკანანდა – ინდოეთი, კოლონიალიზმი; ჰობსი – „ლევიათანი“, ბუნებრივი მდგომარეობა და ა.შ.).
- **ტექსტის წაკითხვის შემდეგ ნუ დაიზარებთ და შეეცადეთ, უპასუხოთ ტექსტის ბოლოს მოცემულ შეკითხვებს.** თუკი დარწმუნებული ხართ, რომ იცით სწორი პასუხები, ეს კარგია 😊. ხოლო თუკი არ ხართ დარწმუნებული, აუცილებლად შეეხმიანეთ თქვენს ჯგუფელებს, ან კურსის ხელმძღვანელს. სიტყვამ მოიტანა და უნდა აღვნიშნო, რომ ჩემი აზრით, საგნისადმი სტუდენტის ინტერესი პირდაპირპროპორციულ კავშირშია სტუდენტის მიერ კურსის ხელმძღვანელისადმი დასმულ შეკითხვებთან. თუკი სტუდენტს მართლაც აინტერესებს რაიმე საკითხი, ის უდავოდ ცნობისმოყვარე იქნება და შეიძლება, საკმაოდ ბევრი შეკითხვაც კი დაუსვას ლექტორს. მაგრამ ეს კარგია, ლექტორები იმისთვის არიან, რომ სტუდენტების შეკითხვებს უპასუხონ 😊. ასე რომ, იყავით უფრო თამამები. ხომ გახსოვთ, რას ამბობდა დავითი, „სწავლა სიკვდიმდე შენია, მუდამ შენ თანა მყოფელი“ 😊.
- **მოაწყვეთ დისკუსიები!** ზოგიერთ სადისკუსიო დავალებას ინგლისურენოვან სახელმძღვანელოებს დავუვსებ, ზოგიერთიც ჩემით შევადგინე. ჯგუფურ დისკუსიებში მონაწილეობა პოლიტიკური ფილოსოფიისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვნად მიმაჩნია. ფილოსოფია იმის ფილოსოფიაა, რომ ლექციის დროს კამათი და დისკუსია უნდა იყოს გაჩაღებული. იკამათეთ, დახვეწეთ თქვენი ორატორული ხელოვნება და გამოიყენეთ კარგად გააზრებული არგუმენტები, ოღონდ კამათისას პატივი ეცით ერთმანეთის პიროვნებასა და ღირსებას! დისკუსიის დაუნერვლი წესი უნდა იყოს: ვაცლით ერთმანეთს საუბარს, არ ვსაუბრობთ ერთდროულად! სხვათა შორის, ბევრ ქართულ ტელევიზიაში სრულიად საპირისპირო წესი მოქმედებს.
- **აქტიურად გამოიყენეთ ინტერნეტში არსებული სამეცნიერო ბაზები!** ესეც საკმაოდ მნიშვნელოვანია. სამწუხაროდ, ხშირად ისე ხდება, რომ სამაგისტრო დონეზე, როდესაც სტუდენტმა დამოუკიდებელი კვლევა უნდა განახორციელოს, მან არ იცის, როგორ გამოიყენოს სამეცნიერო ბაზები, რათა დამატებითი მასალები მოიპოვოს; უარეს შემთხვევაში კი საერთოდ არ იცის მათი არსებობის შესახებ! ამიტომ ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ამას უკვე

ბაკალავრიატის დონეზე მიექცეს სათანადო ყურადღება. თემაში „როგორ მოვიძიოთ მეცნიერულად სანდო ინფორმაცია ინტერნეტში“ მე შევეცადე, გადმომეცა ონლაინ-ბაზების გამოყენების ძირითადი პრინციპები. ვიდრე პოლიტიკური ფილოსოფიის თემებს გაეცნობოდეთ, უაღრესად სასურველია, თუკი ამ თემას გაეცნობით და განსაკუთრებულ ყურადღებას დაუთმობთ პრაქტიკულ სამუშაოებს, რომლებიც თემის ბოლოშია მოცემული.

- **ესტუმრეთ ბიბლიოთეკას!** ეს შეიძლება იყოს თქვენი საუნივერსიტეტო ბიბლიოთეკა, ან სხვა უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკა, ან კიდევ საქალაქო თუ სხვა სახის ბიბლიოთეკები. მიუხედავად იმისა, რომ ინტერნეტში დიდძალი მასალაა გაციფრებული, ყველაფერი იქ მაინც არ არის! თუკი ბიბლიოთეკებს ესტუმრებით, ვფიქრობ, იქ ყოველთვის აღმოაჩნით ისეთ რამეს, რაც საინტერესო და მნიშვნელოვანი სიახლე იქნება თქვენთვის. თუკი გარკვეული მიზეზების გამო ბიბლიოთეკაში წასვლას ვერ ახერხებთ, მაშინ აქტიურად ისარგებლეთ ბიბლიოთეკების ვებ-გვერდებით და საბიბლიოთეკო ელექტრონული რესურსებით.
- **იყავით შემოქმედებითნი! (როგორც დღეს ამბობენ ხოლმე, „კრეატიულები“ 😊)** გაავარჯიშეთ თქვენი წარმოსახვა და შეეცადეთ, შესწავლილი მასალა დაუკავშიროთ ცოდნის სხვა სფეროებს: ისტორიას, ეკონომიკას, პოლიტიკას (თავისთავად 😊), რელიგიას და ა.შ. თქვენ ნახავთ, რომ უამრავი ასეთი კავშირი არსებობს და ცოდნის ყველა სფერო ურიცხვი ხილული თუ უხილავი კავშირითაა გადანული ერთმანეთთან. შეიძლება ისე გადახვიდეთ პოლიტიკური ფილოსოფიიდან ისტორიაში, იქიდან – რელიგიაში და ბოლოს ისევ პოლიტიკურ ფილოსოფიას დაუბრუნდეთ, რომ ვერც კი აღიქვათ ეს 😊. ეს ადასტურებს იმას, რომ ადამიანური ცოდნა, საბოლოო ჯამში, ერთიანია და რომ ზედმეტი სპეციალიზაციით და პროფესიული დავიწროებით ჩვენ უფრო მთავარს ვკარგავთ ხოლმე მხედველობის ჰორიზონტიდან.
- **ივარჯიშეთ წერაში!** ჩამოაყალიბეთ ხოლმე თქვენი არგუმენტები წერილობითი სახით. ეს ძალიან სასარგებლოა, რადგან ამ დროს თვალნათლივ ნახავთ, რომელია ბუნდოვანი მონაკვეთი და რომელია ის, რომლის კიდევ უფრო გაძლიერებასაც ისურვებდით. წერილობითი სახით არგუმენტების ჩამოყალიბება დაგეხმარებათ, ასევე, უკეთესად მოემზადოთ დაგეგმილი დისკუსიებისთვის. წარმოიდგინეთ, რომ ადვოკატი ხართ და თან საკუთარ თავს იცავთ 😊.
- **დაინყეთ კითხვა!** ამით უნდა დაგემშვიდობოთ, რადგან, ვფიქრობ, სიტყვა ძალიან გამიგრძელდა 😊. თქვენი შეკითხვები და მოსაზრებები შეგიძლიათ, გამომიგზავნოთ ელექტრონულ ფოსტაზე: g.tavadze@eeu.edu.ge. იმედი მაქვს, რომ ეს შესავალი პოლიტიკურ ფილოსოფიაში თქვენთვის სასარგებლო აღმოჩნდება!

საუკეთესო სურვილებით,

გიორგი თავაძე

თბილისი, 12 დეკემბერი, 2022 წელი

(ასევე ვრცელი) წინასიტყვაობა ლექტორებისთვის

ძვირფასო კოლეგებო,

წარმოგიდგენთ ჩემს მიერ შედგენილ სახელმძღვანელოს „შესავალი პოლიტიკურ ფილოსოფიაში“. ეს სახელმძღვანელო „შედგენილია“ იმ აზრით, რომ პოლიტიკური ფილოსოფიის განსხვავებული თემების შესახებ სხვადასხვა ტექსტი მოვიძიე და ვთარგმნე. თარგმნისას რაღაც მივამატე, რაღაც გამოვაკლე, ზოგჯერ გავამარტივე, ზოგჯერ – საკუთარი განაზრებები დავურთე. საერთო ჯამში, ჩემთვის ეს სახელმძღვანელო უფრო მეტია, ვიდრე უბრალოდ სახელმძღვანელო, რადგან ვეცადე, მასში ჩემი პედაგოგიური შეხედულებები ამესახა, რამაც გამოხატულება ჰპოვა ტექსტის სტილში, სახელმძღვანელოს ფორმასა და ფორმატში. ქვემოთ ცალკეული დებულებების სახით შემოგთავაზებთ იმ მოსაზრებებს, რომლებიც ამ შეხედულებებიდან ყველაზე მნიშვნელოვნად მიმაჩნია და რომლებიც, დარწმუნებული ვარ, თქვენთვის სიახლე არ იქნება:

- პირველ რიგში, განსაკუთრებული ყურადღება მივაქციე იმ გარემოებას, რომ **ყველგან მიმეთითებინა გამოყენებული წყაროები**. მიმაჩნია, რომ სტუდენტს ყოველთვის უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა, თავისით მოიძიოს და „ჩაიხედოს“ იმ წყაროში, რომელსაც ჩვენ ვიყენებთ. ეს კარგია იმისთვის, რომ მას დამოუკიდებელი მჯელობის უნარი განუვითარდეს როგორც თავად ამ წყაროს, ასევე, ჩვენი მსჯელობის მიმართაც. ყოველი თავის სქოლიოში მითითებული მაქვს ტექსტი, რომლის ადაპტირებული თარგმანიც მოვახდინე. ზოგჯერ ერთ თავში რამდენიმე ტექსტი მაქვს გამოყენებული და თან ისე, რომ ისინი ერთმანეთს ენაცვლებიან. სახელმძღვანელოს ფორმატის გათვალისწინებით, მიზანშეწონილად არ მივიჩნე, რომ ყოველ ცალკეულ აბზაცზე განსხვავებული დამონშება გამეკეთებინა. ასეთ შემთხვევებში უბრალოდ ერთგან მაქვს აღნიშნული ის ტექსტები, რომლებსაც დავეყრდენი.
- როგორც მოგეხსენებათ, ანგლო-საქსურ სივრცეში პოლიტიკური ფილოსოფია, ძირითადად, სისტემურად, ცალკეულ თემებზე აქცენტირებით (დემოკრატია, სამართლიანობა, ლეგიტიმურობა და ა.შ.) ისწავლება. მე **სახელმძღვანელოს საფუძვლად სისტემური მიდგომა** ავირჩიე, თუმცა, შევეცადე, ის ისტორიული თემებით/მონაკვეთებით შემევსო (იხ. თემები პლატონის და არისტოტელეს, ასევე, ისტორიული ჩანარები ცალკეული ფილოსოფოსის/თემის შესახებ, თემა 15 ინდური და ჩინური პოლიტიკური ფილოსოფიისთვის). რამდენად გამომივიდა ბალანსის დაცვა, ეს თავად განსაჯეთ.
- ნებისმიერი სახელმძღვანელოს შედგენისას გარკვეული პერსპექტივა უნდა იქნეს შერჩეული. მე **ორიენტირად ინგლისურენოვანი ტექსტები** ავიღე, რადგან ფაქტია, რომ პოლიტიკურ ფილოსოფიაში დღეს ინგლისური ენა დომინანტურ მდგომარეობას იკავებს. ვფიქრობ, ამ მხრივ აუცილებელია, უკვე ბაკალავრიატის დონიდან დაიწყოს სტუდენტების გავარჯიშება ინგლისურენოვანი ტექსტების კითხვაში. საკმაოდ ხშირად ჩვენი სტუდენტები ისე ასრულებენ ბაკალავრიატს და თვით მაგისტრატურას, რომ ინგლისურ (ან

სხვა ძირითად ევროპულ) ენაზე ხეირიანად ვერც კითხულობენ. ეს ძალიან უარყოფით მოვლენად მიმაჩნია. ეს იმას ნიშნავს, რომ სტუდენტი ვერ კითხულობს საკმაოდ საინტერესო სახელმძღვანელოებს და ინტერნეტ-ენციკლოპედიებში განთავსებულ სტატიებს. ჩვენი ქვეყანა ბოლონის პროცესის ნევრი 2005 წელს გახდა. 17 წელი გავიდა და დღესაც, როგორც ცოტა ხნის წინ აღვნიშნე, ბაკალავრიატისა და მაგისტრატურის საკმაოდ ბევრი კურსდამთავრებული უცხო ენაზე სპეციალობის ტექსტებს ვერ კითხულობს (წერა და მეტყველება კიდევ ცალკე პრობლემაა).⁶ ქართული ენის დიდი გულშემატყვივარი ვარ, მაგრამ გლობალიზაციისა და ციფრული ნაკადების, შრომით ბაზარზე გაშმაგებული კონკურენციისა და მიგრაციების ეპოქაში უმაღლესი განათლების მქონე პიროვნებას მძლავრად ესაჭიროება ენობრივი კომპეტენციები. თუკი სტუდენტმა არ იცის უცხო ენა, ეს, ასევე, იმას ნიშნავს, რომ იგი ვერ გაეცნობა სამეცნიერო სტატიებს, დღეს კი უახლესი ტენდენციები პოლიტიკურ ფილოსოფიაში (და განათლების მეცნიერებებში, სოციოლოგიაში, ფსიქოლოგიაში, ეკონომიკაში და ა.შ. და ა.შ.) სწორედ სპეციალიზებულ ჟურნალებში გამოქვეყნებულ სტატიებშია ასახული. თუკი სტუდენტი ვერ ახერხებს, გაეცნოს ამ ინფორმაციას, მაშინ როგორ შეძლებს ის, ხარისხიანი კვლევა ჩაატაროს (თუკი სამაგისტრო დონეზე ვსაუბრობთ)? ჩემი პასუხი მარტივია: ვერ შეძლებს.

შესაბამისად, როგორც ზემოთ აღვნიშნე, ჩემი აზრით, ნებისმიერი კურსის ფარგლებში ლექტორებმა უცხო ენის ათვისებაზე განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გაამახვილონ. იმ შემთხვევაშიც კი, თუკი ლექტორმა სრულყოფილად არ იცის, მაგალითად, ინგლისური ენა, ეს სერიოზულ პრობლემას არ წარმოადგენს. დღეს ჩვენ გვაქვს ისეთი ტექნოლოგიები, რომლებზეც თუნდაც 2005 წელს შეგვძელო, გვეოცნება: თუნდაც Google Translate, რომელიც, მართალია ხშირად არაზუსტად, მაგრამ უსწრაფესად თარგმნის დიდი მოცულობის ტექსტებს. ამით იმის თქმა მსურს, რომ მონდომებაა მთავარი და ძალისხმევის განწევა, თორემ პრობლემა არაა გადაუჭრელი და მოგვარებადია. პრობლემის გადაწყვეტის რამდენიმე გზასაც მივუთითებ, რათა ზოგადი მსჯელობის დონეზე არ დავრჩე: 1. კარგი იქნება, სასწავლო პროგრამებში „სპეციალობის ენის“ საგანი თუ იქნება ინტეგრირებული, როგორც, მაგალითად, ბიზნეს-ინგლისურია. ამის გათვალისწინებით, რატომ არ უნდა იყოს, მაგალითად, ფილოსოფიური ინგლისური, რომელშიც სტუდენტები ფილოსოფიურ ტექსტებს ინგლისურ ენაზე წაიკითხავენ? ამ სილაბუსის შედგენა შეუძლია საგნის სპეციალისტს დამოუკიდებლად და ენის სპეციალისტთან კონსულტაციის შედეგადაც; 2. ლექტორებს შეუძლიათ, პერიოდულად მისცენ ხოლმე სტუდენტებს წასაკითხად გარკვეული ინგლისური ტექსტი (როგორც დამატებითი საკითხავი), რომელიც წინასწარ აქვთ შერჩეული და, ასევე, ყველანაირად წააქეზონ და შეაგულიანონ სტუდენტები, რომ უცხო ენები შეისწავლონ. ეს, რა თქმა უნდა, პირველ რიგში ისევ და ისევ სტუდენტისთვის იქნება სარგებლის მომტანი; 3. კოვიდ-პანდემიის დროს სიტყვა „ვებინარმა“ ფართო გავრცელება ჰპოვა. როგორც დღეს ყველამ ვიცით, „ვებინარი“ ონლაინ-

⁶ უმაღლესი განათლებაში ინგლისური ენის სწავლების სირთულეებთან დაკავშირებით იხ. ჩემი სტატია ბლოგზე „უმაღლესი განათლება საქართველოში“: <https://higherdugeo.blogspot.com/2022/05/do-you-speak-english.html>

რეჟიმში ჩატარებულ სემინარს აღნიშნავს. დღესდღეობით უკვე ბევრი კვლევითი ცენტრი ატარებს ხოლმე ვებინარებს სხვადასხვა თემაზე და მათზე დასწრება ხშირად უფასოა (მხოლოდ წინასწარი რეგისტრაციაა საჭირო). ასევე, შესაძლებელია, საინტერესო ლექციების, ინტერვიუების და აუდიოჩანაწერების მოძიება კონკრეტულად „იუთუბზე“ და ზოგადად – მთელს ინტერნეტში. ვინც ეძებს, პოულობს კიდეც 😊. შესაბამისად, ლექტორებს შეუძლიათ, მოიძიონ ეს ჩანაწერები, უსმინონ/უყურონ მათ, დაამუშავონ და შემდეგ სტუდენტებთან ერთად განიხილონ. ეს სტუდენტებისთვის შესანიშნავი გამოცდილება იქნება და დარწმუნებული ვარ, ლექტორებისთვისაც. მართალია, ეს ძალისხმევას გულისხმობს და ამ აქტივობებში შესაძლოა ხელფასზე დანამატები არ მივიღოთ, მაგრამ ვინ უნდა განიოს ძალისხმევა და გამოიჩინოს ინიციატივა, თუ არა ჩვენ, ლექტორებმა, რომლებსაც მორალური ვალდებულება გვაკისრია, ვიფიქროთ იმაზე, თუ როგორაა შესაძლებელი სწავლის ხარისხის გაუმჯობესება?

- ენის საკითხთან მჭიდრო კავშირშია სამეცნიერო ბაზებში გათვითცნობიერებულობის ხარისხი. პრინციპულად მიმაჩნია, რომ ამ მიმართულებითაც აქტიურობა ბაკალავრიატის პირველი კურსიდანვე უნდა დაიწყოს. იქ, სადაც ეს არ ხდება, უარყოფითი შედეგები სახეზეა: კურსდამთავრებულებმა არ იციან, როგორ გააფორმონ სტატია, როგორ დაიმონმონ ლიტერატურა, რა დანერონ და როგორ დანერონ და ა.შ. ეს იმიტომ ხდება, რომ მათ არ უძებნიათ სამეცნიერო ბაზებში სტატიები, არ ნაუკითხავთ და არ დაუმუშავებიათ ისინი. ვერც ერთი აკადემიური წერის საგანი ვერ ასწავლის სტუდენტს სტატიის წერას, თუკი თავად სტუდენტმა არ ნაიკითხა სხვა მკვლევართა მიერ დანერვილი ნაშრომები. როდესაც იგი ნაიკითხავს ერთ სტატიას, ეს გაცილებით უფრო მეტს ეტყვის მას, ვიდრე მშრალი წესები იმის შესახებ, თუ როგორ დააკავშიროს ერთი აბზაცი მეორესთან. ამიტომაც აუცილებელია, რომ აკადემიური წერის საგანში სტუდენტებს დასამუშავებლად აძლევდნენ დარგში გამოქვეყნებულ სტატიებს და ამავე დროს, უხსნიდნენ მათ, როგორ ხდება ამ სტატიების მოძიება. ამ მხრივ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ბიბლიოთეკართა როლიც. რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, მაგალითად, გერმანიაში, საკმაოდ მაღალ დონეზეა ეს საკითხი განვითარებული და უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკებში რეგულარულად ტარდება სემინარები და ტრენინგები ბაზებით სარგებლობის შესახებ. მეორე მხრივ, თუკი ტრენინგი ჩატარდა, მაგრამ სასწავლო კურსში სტუდენტმა არ მიიღო მოთხოვნა, რომ ბაზები გამოიყენოს და იქ მასალები მოიძიოს, მაშინ შეიძლება ჩაითვალოს, რომ ასეთი ტრენინგები რჩება ტრენინგებად ტრენინგებისთვის და არა ტრენინგებად შედეგისთვის. თუკი არ იქნება ორგანული ბმა ჩატარებულ ტრენინგებს, სასწავლო კურსებს და მთლიან შიდასაუნივერსიტეტო პოლიტიკას შორის, წარმატება ამ მიმართულებით ვერ იქნება მიღწეული.

ამ სახელმძღვანელოში ყველა თემას თან დავურთე სხვადასხვა დავალება. თქვენ, შესაძლოა, მოგეწონოთ, ან არ მოგეწონოთ, გამოიყენოთ, ან არ გამოიყენოთ ისინი. მე შევეცადე, თითქმის ყველა თემაში ჩამერთო დავალება ბაზების გამოყენების შესახებ, რადგან ვთვლი, რომ სამეცნიერო ბაზებში სტატიების მოძიების უნარი თანამედროვე სტუდენტისთვის უაღრესად მნიშვნელოვანია. ამის შესახებ უფრო ვრცლად ვსაუბრობ თემაში „როგორ

მოვიძიოთ მეცნიერულად სანდო ინფორმაცია ინტერნეტში“, რომელსაც ბოლოს პრაქტიკული სამუშაოებიც დავურთე.

- ზემოთ დავალებები ვახსენე. რა თქმა უნდა, ვაცნობიერებ, რომ ყოველი თემის დროს ყველა დავალების შესრულება ალბათ, განუხორციელებელია. ბევრი რამაა დამოკიდებული ლექტორისა და ჯგუფის ენთუზიაზმზე, არსებულ დროზე და ა.შ. თუმცა, დავალებებში იდეალური ვერსიაა მოცემული, ანუ პროგრამა-მაქსიმუმი. ლექტორს შეუძლია, შეიმუშავოს თავისი ოპტიმალური პროგრამა-მინიმუმი (მაგალითად, ბაზების შესახებ დავალება ყოველ მესამე თემაში მისცეს სტუდენტებს და ა.შ.), თუმცა ის, რაც ალბათ, ყველაზე ხშირად უნდა ჩატარდეს და განსაკუთრებით ფილოსოფიაში, ეს ჯგუფური დისკუსიებია. პირველ რიგში იმიტომ, რომ ეს სახალისოა 😊. გარდა ამისა, ეს უაღრესად სასარგებლოცაა, რადგან სტუდენტები სწავლობენ კამათს, კამათის წესებს (რაც ჩვენს ტელესივრცეში და პოლიტიკაში ძალიან ცოტამ თუ იცის), ერთმანეთის არგუმენტების მოსმენას და კონტრარგუმენტების ჩამოყალიბებას. კარგი იქნება, ასევე, თუკი ჯგუფები თავიანთ არგუმენტებს წერილობითი სახითაც ჩამოაყალიბებენ და წინასწარ გაუცვლიან ერთმანეთს, რათა შემდეგ კიდევ უფრო მეტად საინტერესო და მწვავე დისკუსია წარიმართოს 😊.
- ეს სახელმძღვანელოს პირველი ვერსიაა და რა თქმა უნდა, ის სრულყოფილი ვერ იქნება. თუმცა, სიამოვნებით მივიღებ თქვენს რეკომენდაციებს, რომლებიც ტექსტის გაუმჯობესებისკენ იქნება მიმართული. სახელმძღვანელოს უმთავრეს შეზღუდვად მიმაჩნია მისი ორიენტაცია ანგლო-საქსურ პოლიტიკურ ფილოსოფიაზე. როგორც ზემოთ აღვნიშნე, გარკვეული პერსპექტივის შერჩევა იყო საჭირო და მე პოლიტიკური ფილოსოფიის ინგლისურენოვან სახელმძღვანელოებზე გავაკეთე არჩევანი. შესაძლოა, ჩემს ჩამონათვალში ვერ მოხვდა რომელიმე ისეთი თემა, რომელიც თქვენ მნიშვნელოვნად მიგაჩნიათ. ასევე, შესაძლებელია, რომ ზოგიერთი თემა არ იყოს სათანადოდ განვრცობილი, ან ზოგჯერ ტექსტი იმაზე უფრო რთული იყოს, ვიდრე ეს სასურველია პოლიტიკური ფილოსოფიის შესავლისთვის. ამ შემთხვევაშიც მოხარული ვიქნები, თუკი თქვენს შენიშვნებსა და მოსაზრებებს გამიზიარებთ (g.tavadze@eeu.edu.ge).
- დაბოლოს, ჩემს ამოცანას შესრულებულად ჩავთვლი, თუკი ეს სახელმძღვანელო იპოვის თავის მკითხველებს (ან მკითხველები იპოვიან მას). ჩვენს საზოგადოებას ძლიერ სჭირდება კრიტიკული აზროვნების განვითარება, განსაკუთრებით პოლიტიკის სფეროში, რომელიც დღესდღეობით სიძულვილის ნისლეულშია გახვეული. კრიტიკული აზროვნების განვითარება აზროვნების გავარჯიშებას გულისხმობს. აზროვნების გავარჯიშება კი ცოდნის შექმნით (სწავლით) და ამ პროცესის დროს შექმნილ ცოდნაზე ფიქრით (**კრიტიკული სწავლა** და არა მექანიკური სწავლა), **პიროვნულ განვითარებაზე** ზრუნვით (შეიძლება, ადამიანი ცოდნის მქონე იყოს, მაგრამ ცინიკოსი და ნიჰილისტი) და ჰუმანიზმის (ერთმანეთზე ზრუნვა და ფიქრი და არა განსხვავებული აზრის მქონე ჯგუფის განადგურების და ამოძირკვის სურვილი) კულტივირებით მიიღწევა. პოლიტიკური ფილოსოფიის საკვანძო საკითხების კრიტიკული ანალიზი ხელს უწყობს აზროვნების გავარჯიშებას, მის დადინჯებას, ემოციური მორევიდან ამოსვლას და ლოგიკური მსჯელობის კალაპოტში ჩადგომას. შესაბამისად, მტკიცედ მწამს, რომ რაც უფრო მეტი გონება გაინაფება სათანადოდ პოლიტიკურ ფილოსოფიაში, მით უფრო ნაკლებად

აღმოჩნდება ჩვენი საზოგადოება ემოციური განცხადებებისა და დოგმატიზმის ტყვეობაში. ამისთვის კი ცოდნის თავისუფალი გავრცელებაა საჭირო. ჩემი პრინციპული პოზიციაა, რომ ცოდნა ყველასთვის თავისუფალი და ღია იყოს. ჩვენში გავრცელებული და გაფეტიშებული „ცოდნის ეკონომიკის“ ნაცვლად მე „**ცოდნის სოციალიზმის**“ (knowledge socialism) იდეას ვიზიარებ,⁷ რომელსაც სწორედ ცოდნის საყოველთაო მისაწვდომობის პრინციპი უდევს საფუძვლად. ცოდნის შექმნის წყურვილით შეპყრობილი გონება კრიტიკული სწავლის მეშვეობით დოგმატიზმის ჩარჩოებს არღვევს და მოვლენებს სიღრმისეულად სწვდება. დასასრულს, ასეთ შედარებას მოვიყვან: რაც უფრო მძლავრად გაივლის კრიტიკული სწავლის გუთანი ახალგაზრდა გონების ხნულში, მით უფრო ნაყოფიერი იქნება მოსავალი. ჩემი სურვილიც სწორედ ეს არის.

პატივისცემით,

გიორგი თავაძე

თბილისი, 12 დეკემბერი, 2022 წელი

⁷ ცოდნის სოციალიზმის თვალსაჩინო წარმომადგენელია ფილოსოფოსი მაიკლ პეტერსი. იხ., მაგალითად, Michael A. Peters (2021) Knowledge socialism: the rise of peer production - collegiality, collaboration, and collective intelligence, *Educational Philosophy and Theory*, 53:1, 1-9, <https://doi.org/10.1080/00131857.2019.1654375>; Michael A. Peters, Tina Besley, Petar Jandrić, Xudong Zhu (eds.), *Knowledge Socialism The Rise of Peer Production: Collegiality, Collaboration, and Collective Intelligence*, Springer, 2020, <https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-13-8126-3>; Peters, M.A., Liu, T.C., Ondercin, D.J. (2012). Knowledge Socialism and Universities. In: *The Pedagogy of the Open Society*. Open Education, vol 1. SensePublishers, Rotterdam. https://doi.org/10.1007/978-94-6091-967-1_7.